

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-237-1-9>

**THE BELGIAN HERITAGE OF LYSYCHANSK
IN THE MODERN RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

**БЕЛЬГІЙСЬКА СПАДЩИНА ЛИСИЧАНСЬКА
В СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ**

Nehmatov V. D.

*Teacher of History and Civic Education
Private School «Bezmez»
Kyiv, Ukraine*

Негматов В. Дж.

*вчитель історії і громадянської освіти
Приватна школа «Безмеж»
м. Київ, Україна*

1. Історія Бельгійської спадщини

Бельгійський інженер і підприємець Ернест Сольве і пермський купець Іван Любимов створили акціонерне товариство «Любимов, Сольве і Ко», яке в 1889 році прийняло постанову про будівництво содового заводу в селі Верхнє Катеринославської губернії. Поблизу були вода, сировина, і паливо: багаті поклади вугілля в Лисичанську і соляні копальні Бахмута. Будівництво заводу почалося в 1890 році, а в квітні 1892 року завод став до ладу під назвою «Донецький содовий завод» [1]. В 2012 році завод було зупинено.

Для потреб службовців і робітників за проектом бельгійських архітекторів була побудована чудова комплекс: 300 квартир для сімейних і три казарми для самотніх. Була і їдальня для робітників. В її приміщенні влаштовувалися спектаклі, існував духовий оркестр з робітників, який грав тричі на тиждень в заводському парку, а взимку – в їдальні. Безумовно, збудували і школу [3]. Загалом було побудовано 33 об'єкти.

Частина будівель залишилась до цього часу: 1. Будинок для приїжджих (приміщення інфекційного відділення дитячої лікарні); 2. Адміністративна будівля заводу (пізніше – дитяча лікарня); 3. Будинок директора заводу «Донсода» (дитячий садок, обласний туберкульозний диспансер); 4. Житлові багатоквартирні двоповерхові будинки для робітників (7 будівель); 5. Котеджний квартал (7 будівель); 6. Житловий квартал (5 будівель); 7. Житловий квартал (9 будівель); 8. Лікарня содового заводу (до 1995); 9. Казарма содового заводу для холостяків (жіноча гімназія, школа, з 1977р. гімназія); 10. Школа (з 1955 р.

адміністрація содового заводу), в 1987 році була поставлено на облік, як пам'ятник архітектури та інші [1].

2. Боротьба за збереження Бельгійської спадщини в 2014 – 2021 роках

У 2016 році посол Бельгії Люк Якобс перебував на території Луганської області та зацікавився будівлею лікарні, яка вважається перлиною Бельгійської спадщини. Бельгійці готові були виділити гроші на реконструкцію та її відбудову, але обласна влада ніяких кроків назустріч, в той час, не зробила.

В 2017 р. комплекс споруд Лисичанська потрапив до п'ятірки номінантів конкурсу, який щорічно проводиться за підтримки фонду короля Бельгії (Belgian Heritage Abroad Award 2017). Із цього приводу на Луганщину прибув Посол Бельгії в Україні Люк Якобс й вручив диплом 22 лютого 2018р. місцевому краєзнавчому музею. А це давало Лисичанську право брати участь у грантових програмах на відновлення архітектурних пам'яток. Отже, були сподівання, що бельгійська спадщина продовжить своє життя [2].

Все одно провідну роль в спробах зберегти Бельгійську спадщину відігравала, як у нас це прийнято, громадськість. В Лисичанську її лідером був Микола Ломако (в минулому архітектор міста), який, на жаль, в серпні минулого року покинув нас. М. Ломако приділяв весь свій час дослідженню і пропагуванню Бельгійської спадщини. Наприклад, саме йому належить відповідна стаття у Вікіпедії. Він розшукував документи, світлина, пов'язані із цією спадщиною. Не забував п. Микола виступати перед різноманітною аудиторією і розповідати про визначну культурну цінність бельгійських будівель, які необхідно зберегти. Аріф Багіров є відомим не тільки в Сєверодонецьку громадським активістом. Він обрав інші форми спробам захисту Бельгійської спадщини. 19 травня 2019 р. був започаткований громадський проект «Підлікуй лікарню» (сторінка у Фейсбуці) [5]. Але звернення до місцевої влади, депутатів різного рівня, ЗМІ мали мінімальний ефект. Тому Аріф разом із іншими активістами почав організувати більш радикальні заходи, щоб таки залучити увагу влади та громадськості до проблем Бельгійської спадщини. Наприклад, 2 серпня 2019 р. відбувся рок-концерт на даху лікарні («крышник»), 11 червня 2020 р. відбувся символічний «похорон» лікарні [5].

Нарешті в липні 2020р. Луганська ОВЦА створює робочу групу з питань бельгійської спадщини. Наприкінці року директор Департаменту міжнародної технічної допомоги Луганської ОДА Денис Денищенко розповів про плани відновлення Бельгійської лікарні в

Лисичанську: «Для збереження унікальної будівлі за ініціативи Департаменту міжнародної технічної допомоги, інноваційного розвитку та зовнішніх зносин та фінансової підтримки #UNRPP розроблено комплекс стратегічних та тактичних заходів, які дозволять покращити зовнішній вигляд, стан безпеки біля будівлі, а в подальшому і здійснити її відновлення. З тактичного – вже встановлено тимчасовий захисний паркан, ведуться роботи з розміщення на фасаді будівлі банеру з фотореалістичним зображенням відновленої будівлі, що забезпечить захист приміщень від негативних наслідків негоди та створить естетично привабливий вигляд об'єкту ззовні, встановлюються стовпи з сонячними панелями для покращення ситуації з безпекою біля будівлі у вечірній та нічний час. Зі стратегічного – планується зміна балансоутримувача, розроблення проєкту з відновлення будівлі та пошук джерела фінансування. Планується залучити на проєкт від 2 до 7 млн євро в рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України» [6]. В листопаді 2020р. Департамент міжнародної технічної допомоги Луганської ОДА провів опитування щодо майбутнього лікарні. Найбільшу кількість голосів отримав проєкт обласного молодіжного центру, де будуть 3D-лабораторії, цифрова бібліотека, коворкінг та зали для круглих столів [4].

В 2021р. до справи Бельгійської спадщини долучився і я зі своїми учнями. Ми брали участь в обласному конкурс відеоробіт патріотичного спрямування до 30-річчя Незалежності України «Луганщина очима молоді», у всеукраїнській краєзнавчій експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна», у всеукраїнському конкурсі-огляді творчих робіт «Збережемо спадщину – збережемо Україну». Для нас головним було донести до людей проблеми Бельгійської спадщини. Сподіваюсь, що це принесло позитивний результат. Ми обходили будинки, збудовані на початку ХХ століття, знаходили їх мешканців (а такі ще були, іноді по одному на всю будівлю), записували на відео їхні розповіді. Планували в цьому році провести детальне дослідження інтер'єру квартир бельгійських будинків. Але нашим планам завадила широкомасштабна агресія росії проти нашої України.

3. Бельгійська спадщина під час повномасштабної фази війни

В 2022р. в умовах повномасштабної фази російсько – української війни Бельгійська спадщина зазнала втрат. З того що відомо точно:

2 травня 2022 року згоріла казарма содового заводу для холостяків (гімназія) внаслідок прямого попадання [9].

Наступного дня, 3 травня 2022 року, відбувається пряме попадання в будинок директора заводу «Донсода» (туберкульозний диспансер), результат – згорання будівлі [8].

Вже 4 травня 2022 року прильоти поблизу лікарні содового заводу (лікарня), будівля вціліла [7].

Що буде далі з Бельгійською спадщиною, нам невідомо. Ми можемо втратити цю перлину архітектури, збудованої на межі XIX – XX століть.

Література:

1. Бельгійська спадщина Лисичанська// Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%9B%D0%B8%D1%81%D0%B8%D1%87%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0 (дата звернення 20.08.2022)

2. Воронцов П. Бельгійські мотиви у нашому Лисичанську. URL: <http://www.golos.com.ua/article/302660> (дата звернення 21.08.2022)

3. Європейський Донбас. Що робили бельгійці у Лисичанську? URL: <https://v-variant.com.ua/article/belhiytsi-u-lysyhansku/> (дата звернення 21.08.2022)

4. Мультихаб, парк та обсерваторія: Що планують у Лисичанську створити на місці зруйнованої бельгійської лікарні. URL: <https://vchasnik.ua/ua/regiony/508539-multyhab-park-ta-observatoriya-shcho-planuyut-u-lysyhansku-stvoryty-na-misci> (дата звернення 20.08.2022)

5. Подлечи Больничку. URL: https://www.facebook.com/podle4im/?eid=ARDAQbvpeYJgL-FPdIq07hMifwqfK-Jh4jExWUS1WpIEm3R3fCeIkDsZxuwYDW23TnpUsjBbtgSq6j0H&hc_ref=ARR5wy6hlG3mLXqFQmaoJLHsCn1PV1BcE6B9x90wz_qQBj17hiVgo_O9WcNt-WhnFg4 (дата звернення 31.07.2022)

6. Роботи по збереженню бельгійської лікарні в Лисичанську тривають. URL: <https://tribun.com.ua/80292> (дата звернення 25.08.2022)

7. Російські окупанти знищили Лисичанський протитуберкульозний диспансер. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/829315.html> (дата звернення 25.08.2022)

8. У Лисичанську росіяни зруйнували будівлю тубдиспансеру. Вона пережила обидві світові війни. URL: <https://freeradio.com.ua/u-lysyhansku-rosiiany-zruinuvaly-budivliu-tubdyspanseru-vona-perezhylo-bydvi-svitovi-viiny/> (дата звернення 25.08.2022)

9. У Лисичанську росіяни спалили гімназію-Бельгійську спадщину та вбили трьох людей. URL: https://lb.ua/society/2022/05/02/515432_lisichansku_rosiyani_spalili.html (дата звернення 25.08.2022)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-237-1-10>

BRITISH COMPONENTS OF ODESSA'S ARCHITECTURAL AND ARTISTIC HERITAGE

БРИТАНСЬКІ СКЛАДОВІ АРХІТЕКТУРНОЇ І ХУДОЖНЬОЇ СПАДЩИНИ ОДЕСИ

Pismak Yu. A.

*Full Member of the Engineering Academy of Ukraine,
Senior Lecturer at the Department of Architectural Constructions
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture
Odessa, Ukraine*

Письмак Ю. О.

*дійсний член Інженерної академії України,
старший викладач кафедри архітектурних конструкцій
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса, Україна*

Підтримка України народом і урядом Сполученого Королівства в умовах широкомасштабної війни, дозволяє нам сьогодні по-новому подивитись і на британські складові дорогоцінної архітектурної і художньої спадщини нашої країни. Її королівська величність Єлизавета II особисто ще на початку цієї війни зробила великий внесок на допомогу Україні. Чудова мрія про співробітництво з бюро всесвітньовідомого британського архітектора Нормана Фостера (Norman Foster) при відродженні і відбудові українських міст, що зазнали руйнацій внаслідок ворожих обстрілів і ракетних ударів, воскрешає у пам'яті сторінки історії вдалої співпраці з зодчими Туманного Альбіону у XIX ст. Відомо, що саме у XIX ст. Велика Британія була законодавицею архітектурної моди в усьому світі. В архітектурі багатьох старовинних будівель, які збереглися на теренах нашої держави (в тому числі і в Одесі), можна виразно побачити віддзеркалення британських впливів. Так, наприклад, в зовнішньому вигляді низки будівель середмістя Одеси, зведених у другій половині